

Covid-19'un Sosyo-Ekonomik Yönden Dezavantajlı Gruplar Üzerindeki Etkileri: Sosyal Hizmet Bakış Açısından Bir Değerlendirme

Mehmet BİRİNCİ^{1,*}, Tunahan BULUT²

¹ Dr. Öğr. Üyesi - İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye – ORCID: 0000-0001-5639-479

² Yüksek Lisans Öğrencisi – İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye - ORCID: 0000-0001-8590-0275

Sosyal Çalışma Dergisi (2020) 4 (1) 62-68
Copyright © 2020 İZU

YAYIN BİLGİSİ
Yayın geçmişi:
Gönderilen tarih: 07 Mayıs 2020
Kabul tarihi: 07 Haziran 2020
Yayınlanma tarihi: 11 Haziran 2020
Anahtar kelimeler:
COVID-19 Salgını, Pandemi, Sosyal Hizmet, Dezavantajlı Kesimler
Key Words:
COVID-19 Outbreak, Pandemic, Social Work, Disadvantaged Groups

ÖZ

COVID-19, küresel salgın veya pandemi olarak ifade edilen süreçle birlikte dünyada pek çok şeyin eskisi gibi olmayacağı ileri sürülmektedir. İçinde bulunduğumuz dönemde bunun işaretlerini de görmek mümkündür. Bu çalışmada ise konu sosyal hizmet penceresinden ele alınmıştır. Ülkemizde ve dünyada sosyal hizmete gereksinim duyan ve özel olarak korunması gereken dezavantajlı kesimlerin sayısı oldukça yüksek bir seviyede, salgınla birlikte bu sayının katlanarak artma tehlikesi bulunmaktadır. Çalışmada sosyal hizmete artan ihtiyacın önemine ek olarak, çeşitli ülkelerin salgın sürecinde aldıkları önlemler sosyal hizmet bakış açısıyla ele alınmaya çalışılmıştır. Durum böyle olunca şu soruları sormak mümkün müdür? “Sosyal hizmet mesleği ve disiplini açısından COVID-19 bir dönüm noktası olabilir mi? Bu salgınla birlikte sosyal hizmet mesleği süratle öne çıkarılabilir mi? Sosyal hizmet, sosyal adalet şemsiyesi altında bir fark yaratabilir mi?” gibi sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

It is expected that many things in the world will be changed after global pandemic, COVID-19. Even in a few months after pandemic, it is possible to observe initial signs of this expected change. This study examines possible impact of COVID-19 on disadvantaged groups from social work perspective. While the number of disadvantaged people, who needs special protection and care, is growing both in Turkey and World, we are facing with the risk of an increase in these numbers exponentially after pandemic. In addition to increasing importance and need of social work, different applications during the pandemic from all over the world are examined from social work perspective. Under these circumstances, this study is trying to answer following questions to understand the role of social work in times of pandemic: Could COVID-19 be a turning point in terms of social work discipline and profession? After these global outbreak, could social work profession become more important than it is?, Can social work profession make a difference under the umbrella of social justice?

1. Giriş

31 Aralık 2019'da Çin'in Hubei eyaleti Wuhan şehrinde ortaya çıkan SARS-CoV-2 virüsünün sebep olduğu COVID-19 salgını, hızlı bir şekilde 6 kıtada yüzlerce ülkeye yayılmış ve korona virüslerin sebep olduğu ilk Pandemi olarak tarihe geçmiştir. 11 Mart 2020'de ilk pozitif vakanın tanımlanmasıyla ülkemizde başlamış olan salgın süreci etkisini arttırarak devam etmektedir (Uğraş Dikmen, Kına, Özkan, ve İlhan, 2020). Dünya Sağlık Örgütü tarafından her gün düzenli olarak yayımlanan COVID-19 Durum Raporu'na göre; 06 Haziran 2020 tarihi itibarıyla dünya genelinde toplamda 6 milyon 663 bin 304 pozitif vaka olduğu ve bunların arasından 392 bin 802 kişinin de hayatını kaybettiği görülmektedir (WHO, 2020). Aynı şekilde 06 Haziran 2020 tarihi itibarıyla ülkemiz özelinde ise, T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan testler sonucunda elde edilen birtakım sayısal verilere göre; yapılan 2 milyon 303 bin 258 testten 169 bin 218'inin COVID-19 pozitif olarak sonuçlandığı ve toplamda 4 bin 669 can kaybının gerçekleştiği bilgisine ulaşılmaktadır (T.C.

Sağlık Bakanlığı, 2020).

Her geçen gün sayısı öngörülemez pozitif vaka artışlarıyla kendini gösteren COVID-19 salgını, dinamik bir sistem olan küresel ekonomiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Söz konusu bu durum ile birlikte ortaya çıkacak ekonomik daralmaların veya durgunlukların birtakım sosyal kırılmaları da beraberinde getirebileceği düşünülmektedir. Bununla beraber, salgın sürecinde küreselleşmenin ciddi bir yara alacağı ve ayrıca bu zamana kadar salgından etkilenmeyen hemen hemen hiçbir sektörün olmayacağı değerlendirilmektedir. Yapılan incelemeler ışığında şirketler kesimi kanadında 2020 yılında dünya çapında iflasların tahmini olarak %14 oranında artması beklenmektedir. Buradan hareketle birçok insanın işini kaybetmesi de olumsuz bir diğer öngörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu iş kaybından en çok etkilenecek kesimlerin muhtemelen gündelik olarak elde ettiği kazançla geçinenler ve kendi işlerini yürütemeyenler olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, özellikle gelişmekte olan ülkelerin mali desteklere veya parasal genişlemelere

*Sorumlu yazar e-mail adresi: mehmet.birinci@izu.edu.tr

ihtiyacı oldukları da yine bu öngörüler arasındadır (Euler Hermes, 2020).

Bu çalışma genel çerçevede, küresel ölçekte ekonomik işleyişi ve bu işleyişe bağlı sosyal yaşam motiflerini olumsuz yönde etkileyen COVID-19 salgınının, başta sosyo-ekonomik yönden dezavantajlı kesimlere yönelik olumsuz etkilerinin neler olabileceği ile bu olumsuz etkilerin sosyal hizmet mesleği bakış açısıyla değerlendirilmesi hakkında olacaktır. Çünkü söz konusu salgın süreci hali hazırda devam ederken, yaşamını ekonomik yönden kolayca sürdürebilen kesimlerden ziyade, örselenmeye daha açık dezavantajlı birey, aile ve grupların farkına varılması da oldukça önemlidir. Salgınla birlikte, yukarıda bahsi geçen iflaslar ve buna bağlı iş kayıpları gibi birtakım ekonomik mağduriyetlerden kaynaklı yeni dezavantajlı kesimlerin oluşma potansiyeli oldukça yüksektir. Burada mevcut dezavantajlı kesimlere yenilerinin eklenmesini önlemenin, ancak ve ancak makro düzey devlet kaynaklı yeni ekonomik-sosyal destek politikaları ve sivil inisiyatiflere dayalı sosyal destek/yardım çalışmalarının geliştirilmesi ve bir düzen içerisinde yürütülmesi ile mümkün olabileceği düşünülmektedir. Bu yönüyle başta ülkemiz olmak üzere model olabilmesi açısından Almanya, İrlanda ve Avustralya gibi ekonomisi gelişmiş ve sosyal refaha ulaşmış ülkelerde COVID-19 adı altında sağlanan sosyal destek programlarının nasıl ve ne yönde gerçekleştiği ve salgın sürecinde bu ülkelerin ortaya koydukları sosyo-ekonomik politikaların neler olduğu konularına değinilmiştir.

2. Dezavantajlı Gruplar

Öteden beri dezavantaj kavramı yoksulluk, cinsiyet, etnik grup ve ırk gibi geleneksel birtakım nedenlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak dezavantaj kavramı daha ziyade, mikro ölçekte bireyin kendi kendine yetememesi ve toplumun çoğunluğu tarafından faydalı bulunan birtakım araçlara erişip onları kullanamaması durumunu ifade etmektedir. Örneğin, bu araçlar arasında kendi kendini yönetebilme, öz-saygı ve sorumluluk sahibi bir birey olma, toplum desteğini alma, temel eğitim, sağlık ve bilgi hizmetlerine ulaşma, istihdama katılma ve sermaye sahibi olma, duyarlı destek sistemlerine erişim sağlama gibi birtakım unsurlar bulunmaktadır. Dezavantajlı olmanın temel özelliği ise, kendi kendine yeterliliğin önündeki birtakım engeller şeklinde ifade edilmektedir (Mayer, 2003: 2-3). Geçmişten günümüze değin toplum içerisinde birçok dezavantajlı kesimler bulunmakla beraber, bunların sayıları her geçen gün giderek artmaktadır. İçinde bulunduğu durum itibarıyla, ülkenin ekonomik ve sosyal imkanlarından yeterince veya hiç yararlanamayan, özel olarak korunmaya gereksinim duyan ve risk altında olan bu gruplar, dezavantajlı gruplar şeklinde adlandırılmaktadır. Bu gruplar içerisinde başta çocuk olmak üzere genç, yaşlı, engelli, kadın, yoksul, göçmen ve azınlıklar yer almaktadır (Es ve Menteşe, 2018).

Yukarıda genel çerçevede bahsedilen dezavantajlı-özel gereksinime ihtiyaç duyan kesimleri daha detaylı bir biçimde ele almak gerekirse, özellikle çocuk yaştan itibaren kimsesiz kalmış bireyler, mecburi olarak veya kendi isteği dışında çalıştırılan çocuk işçiler, sürekli sosyal yardıma ihtiyacı olan yoksullar, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerine erişimi kısıtlı olan veya sosyal güvenliğe erişimi olmaksızın çalışan/çalıştırılan bireyler dezavantajlı-özel gereksinime ihtiyaç duyan kesimler kapsamında yer almaktadır. Bu kesimler içerisinde ayrıca, iş bulamayan veya kısa ve uzun vadeli olacak şekilde işsiz kalmış bireyler, giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamayan evsizler, alkol ve madde bağımlısı olması sebebiyle tıbbi, psikolojik ve sosyal desteğe ihtiyacı olan ve bu hizmetlere ulaşamayanlar, etnik kökenleri ve kültüre dayalı

yaşam biçimleri sebebiyle sosyal çevre tarafından dışlanan birtakım gruplar, öz bakım ihtiyacı başta olmak üzere yaşlı sebebiyle sürekli desteğe ihtiyacı olan yaşlı bireyler, şiddet mağduru kadınlar ve çocuklar ve herhangi bir suçtan ötürü hüküm giymiş bireyler yer almaktadır. İşte söz konusu bu kesimler ve daha fazlası, temel insani ihtiyaçlara ve hizmetlere ulaşamama gibi sorunlar başta olmak üzere, toplumsal yaşama katılım ve uyum sağlama konusunda sahip oldukları birtakım güçlükler sebebiyle çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedirler.

3. Covid-19 Salgını ve Sosyal Hizmet

Bir insan hakları mesleği olarak sosyal hizmet, sahip olduğu bilimsel bilgi, yöntem ve kendine özgü hizmet modelleri, beceri ve değer dinamiklerini arkasına alarak, meslek elemanları aracılığıyla yukarıda bahsi geçen dezavantajlı-özel olarak korunması gereken kesimlerin sosyal işlevselliğinin artmasına ve kalıcı olacak şekilde toplumla bütünleşmelerine olanak sağlar. Sosyal işlevsellik ve toplumla bütünleşmenin gerçekleşebilmesinin koşulu ise, başta devlet olmak üzere sivil toplum örgütleri ve diğer gönüllü kişi, kurum ve kuruluşların ortak çabalarıyla sağlanan kaynakların ve hizmetlerin doğru zamanda ve uygun biçimde, özel olarak ele alınması ve korunması gerekli olan ihtiyaç sahibi bu kesimlere ulaştırılması ile mümkündür. Hiç şüphe yok ki, burada devreye sosyal hizmet mesleği girmektedir. Sosyal hizmet mesleği, bir ülkede siyasi otoritenin ortaya koyduğu sosyal politikaların uygulanması yönünde önemli bir görev üstlenir. Bu görevi yerine getirirken, her insanın eşsiz oluşu ve yalnızca insan olduğu için değer görmesinin gerekliliği misyonunu arka plana alarak mesleki çalışmalarını her zaman bu üslupla şekillendirir. İnsanı ve insanın yaşadığı toplumu birçok yönden etkileyen her türden karmaşık süreçte başta onun hak ettiği değeri görebilmesi, hizmetlere kolayca ulaşması ve toplumsal yaşama adaptasyonunun kısa sürede gerçekleşmesi için gerekli olan sosyal desteği alabilmesi yönünde çalışmalarda bulunur.

2019 yılının sonlarında başlayan ve günümüzde tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını sürecinde ortaya çıkabilecek sosyo-ekonomik temelli birçok sorunun tespit edilmesi ve giderilmesi noktasında sosyal hizmet mesleği kilit bir role sahiptir. Buradan hareketle, salgının özellikle aile ve aile bireyleri üzerinde ciddi olumsuz etkileri olduğu açıktır. Salgınla birlikte aile içi şiddetin arttığına yönelik birtakım olumsuz durumlar karşımıza çıkmaktadır. Kadın hakları aktivistleri, son dönemde kadınlara yönelik taciz ve şiddet görüntülerinin arttığı ve çevrim içi ortamda istismar ve şiddet görüntülerinin yayımlandığını açıklamıştır. The Guardian'da yer alan habere göre; kadına yönelik şiddeti önlemek ve cinsiyet eşitliğini sağlamak için hazırlanan İstanbul Sözleşmesi'nin Genel Sekreteri Johanna Nelles, "İzolasyon sürecinde kadınlar daha yüksek riske maruz kalıyor. Aile içi şiddet artıyor ve şiddet uygulayan birçok kişi güçlerini göstermek için yeni teknolojiler kullanıyor." açıklamasında bulundu (Sözcü Gazetesi, 2020). Bir diğer haberde ise; İstanbul Emniyet Müdürlüğü verilerine göre aile içi şiddetin Mart 2020 ayı içerisinde İstanbul'da %38,2'ye çıktığı belirtilmiştir (NTV, 2020). Benzer şekilde Hürriyet Gazetesi'nde yer alan bir haberde, yapılan araştırmalar neticesinde dünya genelinde salgın sebebiyle aile içi şiddetin arttığı belirtilmiştir (Hürriyet Gazetesi, 2020).

Duyan (2003), "tarihsel süreç içerisinde sosyal hizmetin aileyi merkezine aldığı ve ailelerle yakından ilgilenen bir disiplin olduğunu", dolayısıyla aileye yönelik çalışmaların son derece önemli ve titizlikle planlanmış müdahale süreçlerinden oluştuğunu ifade etmiştir (s.41). Yaşanan salgın sürecinden ailelerin çeşitli

şekillerde etkilendiğini, aile içi şiddetin artmasıyla birlikte kadına yönelik şiddet başvurularının arttığını, dolayısıyla salgınla birlikte aile içi şiddetten en çok kadınların etkilenmiş olabileceğini söylemek mümkündür. Aileyi merkezine alan sosyal hizmet mesleği, ailede kadının konumuna da ayrı bir önem verir. Bütün bunlar dikkate alındığında, ailelerin korunmasının ne kadar önemli olduğu, aile içinde kadına yönelik olarak artan şiddetin, ailenin diğer üyeleri olan özellikle çocuklar, yaşlı ve engelli bireyler üzerinde de olumsuz etkilerinin olabileceğini söylemek zor değildir.

Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu (IFSW), COVID-19 salgınına yönelik sosyal hizmet mesleğinin ve meslek elemanlarının süreç içerisinde yapması gereken mesleki çalışmaları daha anlaşılır ifadelerle birkaç başlık altında şu şekilde toplamıştır;

- a. Dezavantajlı ve savunmasız bireylerin planlama ve müdahaleye dahil edilmesini sağlamak,
- b. Gıda ve temiz su gibi temel yaşam unsurlarının hazır olmasını sağlamak için toplulukları organize etmek,
- c. Fiziksel mesafeyi ve sosyal dayanışmayı kolaylaştırıcı rolde olmak,
- d. Sosyal hizmetlerde ve bu hizmetlerin uyum sağlayıp desteklediği topluluklar ve savunmasız nüfusu destekleyen politika ortamlarında savunuculuk faaliyetlerinde bulunmak,
- e. Bir meslek ve disiplin olarak, COVID-19 virüsüne, eşitsizliğe ve bunun sonucunda ortaya çıkan sosyal ve ekonomik birtakım zorluklara karşı temel bir koruma biçimi olarak, sağlık ve sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesini ve güçlendirilmesini savunmak şeklinde sıralanmıştır (IFSW, 2020).

Görüldüğü üzere, Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu (IFSW), COVID-19 salgını ile birlikte sosyal hizmetin bir an önce aksiyon alması gerektiğine işaret ederek, öncelikle yapılması gerekenleri sıralamıştır. Yukarıda Duyan'ın (2003) ifade ettiği gibi, dezavantajlı kesimler içerisinde önemli bir yere sahip olan ailelere planlı müdahale sürecinin önemi burada da aynı şekilde vurgulanmış, IFSW tarafından da bu konuya dikkat çekilmiştir. Buradan yola çıkarak sosyal hizmetin rolünün ne olduğu değil ne olması gerektiği üzerinde tartışmanın gerekli olduğu düşünülmektedir.

COVID-19 salgını sürecinde ve sonrasında ortaya çıkabilecek sosyal ve ekonomik güçlüklerin önüne geçmek amacıyla sosyal hizmet mesleğinin, kamu kurumlarının desteği başta olmak üzere, sivil toplum örgütleri ve diğer gönüllü birimleri de organize ederek, daha çok kaynak bulma, varolan kaynakları planlı bir biçimde yönetme ve bu kaynakların ilgili kesimlere kısa bir süre içerisinde aktarılması gibi konularda aktif rol oynayabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra söz konusu süreçte ekonomik ve sosyal yönden yetersiz kesimlerin her şekilde savunuculuğunu yapmak, sosyal hizmet mesleğini icra edenlerin ve hizmet sunan kuruluşların bir görevi olmalıdır (Walter-McCabe, 2020). Bu yönde ortaya konması gereken yeni sosyal politikaları gündeme getirmek suretiyle bu politikaların bir an önce oluşturulması ve hayata geçirilmesine herkesten daha fazla katkı sağlanmalıdır.

Sosyal hizmet mesleği, yukarıda bahsi geçen dezavantajlı kesimlerin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarının ivedi bir biçimde tespit edilmesine ve bu kesimlerin sosyal yardım uygulamalarından kolayca istifade edebilmesine yönelik mesleki çalışmalarda bulunur. Salgınla birlikte sosyal dayanışmanın ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bu dönemde sosyal hizmetten bu dayanışmanın en üst seviyeye çıkarılması yönünde yapılması gereken çalışmalarda öncü

olması beklenmektedir. Çünkü kaynakların yetersiz olup, ihtiyaçların hiç olmadığı kadar büyük bir artış göstermiş olduğu bir dönemde, bütün sorunların üstesinden gelebilmek ancak sağlam bir biçimde işleyen sosyal dayanışma ruhu ile mümkündür.

Küresel salgının yaşandığı bir ortamda mutlak surette sosyal hizmet mesleğinin çözümün bir parçası olması gerektiği çok açıktır. Böyle bir salgında hükümetler ne kadar hazırlıklı olurlarsa olsunlar mutlaka eksiklikler olacaktır. Mevcut sistemlerin ihtiyaçları karşılaması tam olarak mümkün değildir. Bu durumda, sosyal hizmet mesleğini icra edenlerin sadece hizmette değil en ön safta yer almaları gerekir. Pandemi olarak ifade edilen son yılların en büyük küresel felaketinde, sosyal hizmete ve sosyal çalışmacılara olan ihtiyacı içine alan konular oldukça kapsamlıdır (Walter-McCabe, 2020).

Sosyal hizmet mesleği salgın sürecinde, mevcut kaynakların doğru bir biçimde dağılımı, gerçek ihtiyaç sahiplerine aktarılması ve bu konuda sosyal ve ekonomik tabanlı politikaların geliştirilmesi adına faaliyetlerde bulunur. Bu yönüyle sosyal yardımların dezavantajlı gruplar içerisinde sağlıklı ve dengeli bir biçimde pay edilmesiyle sosyal refahın tahsis edilmesine ve sürecin yaralarının kısa sürede sarılmasına yardımcı olur. Ayrıca, özellikle bu salgın döneminde işini kaybedenlerin desteklenmesi başta olmak üzere, kanun yapıcılar tarafından göz ardı edilebilen ve kaynaklara ulaşmakta güçlükler yaşayan yeni dezavantajlı birey, aile ve grupların oluşmasına zemin hazırlayabilecek her türlü olumsuzlukların önüne geçilebilmesi için gerekli mesleki çalışmaları yapmak durumundadır.

Ülkemiz özelinde sosyal yardımlar gerçekleştirilirken belirli düzeyde merkezi standardizasyon yakalanmış olsa dahi ihtiyaç sahibi her bireye ulaşmak mümkün değildir. Salgından kaynaklı sosyo-ekonomik sorunların giderilmesinde devlet kaynaklı olduğu kadar sivil inisiyatifeye dayalı sosyal hizmet sunan oluşumlara önemli görevler düşmektedir. İşte bu noktada refah toplumunun önemli bir aktörü olan sivil toplum örgütleri, devletin göremediği veya ulaşamadığı birçok alanda sosyal hizmet faaliyetlerinde bulunarak mezzo düzey destekleyici olma rolünü üstleneceklerdir. Salgının özellikle ekonomi üzerindeki olumsuz etkisinden kaynaklı olarak temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bireylere veya yukarıda bahsi geçen dezavantajlı gruplara hizmet sunan sivil toplum örgütlerinin varlığı sürecin en az kayıpla geçmesini ve ideal bir biçimde yönetilmesini kolaylaştırmaktadır. Örneğin, ülkemiz açısından bakıldığında salgın sürecinde devlet, sosyal destek çalışmalarını hane halkı üzerinden ve daha çok mevzuata bağlı bir biçimde yürütebilirken, sivil toplum örgütleri hem daha kısa sürede hem de ihtiyaçları anlık olarak karşılamaya yönelik sosyal yardım çalışmalarını kolayca yürütebilmektedir.

COVID-19'un sosyal, ekonomik, kültürel vb. birçok alanda önemli değişimleri beraberinde getireceği çokça dile getirilmekte, hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı ifade edilmektedir. Bu değişimlerden sosyal hizmet sunan örgütlerin etkilenmemesi düşünülemez. Dolayısıyla sosyal hizmet sunan organizasyonlardan beklenen faydanın sağlanması stratejik olarak kendilerini yenilemeleri, tüm süreçlerinde ve hizmet modellerinde yenilikçi bir anlayışı benimsemelerini gerekli kılmaktadır. Bu örgütlerde çalışanların performanslarını üst düzeye çıkarmak suretiyle ortaya konan hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine en çok faydayı sağlayacak biçimde etkin ve zamanında ulaştırılması ile istenen amaca ulaşmak mümkün olabilecektir (Birinci, 2018).

4. Covid-19'un Sosyo-Ekonomik Etkilerini Azaltmaya Yönelik Önlemler

COVID-19 salgını tüm dünyada devam ederken hemen hemen her ülke kendince birtakım önlemler almakta, söz konusu virüsün mevcut ve gelecekte gerçekleşmesi muhtemel yıkıcı nitelikteki tüm etkilerine karşı daha temkinli davranmaktadır. Salgın, önemli bir sağlık problemi olduğu kadar, kısa ve uzun vadeyi kapsayacak şekilde ekonomik, siyasi, güvenlik ve sosyal boyutlarıyla da değerlendirilmektedir. Bu boyutlar göz önünde bulundurularak işe yarar nitelikte ve kalıcı tedbirler alınmaktadır. Bu noktada esas amaç, can kayıpları ve ekonomiden kaynaklı sorunların en az düzeyde kalmasını sağlamaktır. Bu çalışmanın giriş kısmında sözü edilen Almanya, Avustralya ve İrlanda gibi ekonomik yönden güçlü ülkeler, söz konusu COVID-19 salgınıyla mücadele ederken sağlıklı birey ve refah toplumu imgesinin en önemli ayağını oluşturan ekonomi politikalarını ve sosyal hizmetlerin sunumlarını bu doğrultuda şekillendirmektedir. Çünkü salgın sürecinde ekonomik sorunlarla beraber, ekonomide ortaya çıkabilecek çıkmazların topluma etkilerinin neler olabileceği ve sosyal hizmet uygulamalarının bu süreçteki yerinin ne şekilde olacağı da önem arz etmektedir. Bu açıdan özellikle dezavantajlı grupların bu karmaşık süreci daha kolay atlatabilmeleri adına, kapsamlı tedbir paketlerini hayata geçirmeye başlamışlardır.

Almanya'da 06 Haziran 2020 itibariyle toplamda onaylanmış 183 bin 678 COVID-19 pozitif vaka ve bunların arasından 8 bin 646 kişininde öldüğü bilgisi verilmiştir (WHO, 2020). Almanya, COVID-19 salgını sürecinde vatandaşlarına yönelik sosyal hizmetlerin sunumunu hazırlamış olduğu Sosyal Koruma Paketi aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Sosyal Güvenlik Paketi genel çerçevede, salgının etkilerinden korunmak ve sosyal hizmet sağlayıcılarına daha kolay erişim sağlayarak söz konusu virüsün sosyal ve ekonomik etkilerini hafifletmek amacıyla tasarlanmıştır. Sosyal Koruma Paketi, küçük girişimciler ve serbest meslek sahibi olanlar için de temel güvenlik, söz konusu salgın nedeniyle kaybedilen iş için hızlı ve hedefe yönelik kısa süreli çalışma ödeneği, sosyal kurumların çalışanları aracılığıyla krizde destek hizmetlerinin sunulmasının önemi, vatandaşlara destek sunanların ve sosyal hizmet sağlayıcılarının korunması, virüse karşı eşit mesleki güvenlik önlemleri gibi temel konuları içermektedir. Söz konusu bu yardım paketi ile virüsün etkilerinden ve sebep olduğu ya da olabileceği ekonomik sorunlardan ötürü örselenmeye daha açık dezavantajlı gruplar göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca en önemli öncelik, çalışanların ve işverenlerin sağlıklı olmaları şeklinde ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra Çocuk Destek Ödeneği (Kindergeldzuschlag) ise, sınırlı bir süreliğine yeniden tasarlanmıştır. Bu ödenek ile mevcut salgın krizinden ötürü çocuk destek ödeneğine başvuran ailelerin daha iyi yaşam standartlarını yakalamaları amaçlanmaktadır. Bir diğer önemli sosyal destek ise çocuk destek/bakım tazminatıdır. Bu yardım 12 yaşından küçük çocuğu olan ve buna ek olarak yine aynı yaş grubunda engelli çocuğa hizmet etmek zorunda olan aileleri kapsamaktadır. Bu yardım, çocuklarına bakmaktan ötürü mesleki faaliyetlerini sürdürmeyenlerin kazanç kaybının hafifletilmesi konu edilmektedir. Diğer yandan daha geniş ölçekte sosyal yardım hibeleri ise, sosyal hizmet sağlayıcıları ve destek/bakım kurumlarının varlıklarını korumaya yönelik olarak planlanmış yardımlardır. Bu yardımlarla birlikte bahse konu kurumların varlıklarının tehlikeye düşmemesi için mali destek alabilmelerine imkân sağlanmıştır. Mevcut yasa ayrıca, emeklilikten sonra çalışmaya devam etmeyi veya istihdamı sürdürmeyi kolaylaştırmayı içeren ve özellikle mevsimsel işlerde, örneğin tarım sektöründe

yaşanan sorunlara dikkat çeken birtakım önemli unsurları da içermektedir. Yani salgın süreci boyunca tarım ve insanlara gıda tedarikinin oldukça önemli olduğunu ve burada mutlaka yeterli sayıda işçinin mevcut olmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2020).

Dünya Sağlık Örgütü'nün rakamlarına göre İrlanda'da 06 Haziran 2020 itibariyle toplamda onaylanmış 25 bin 163 COVID-19 pozitif vaka ve bunların arasından bin 670 kişinin de öldüğü bilgisi verilmiştir (WHO, 2020). İrlanda'da COVID-19 salgınına ilişkin sosyal yardımlar, söz konusu salgın süreci içerisinde işsiz kalan veya çalışma saatleri kısıtlı olan kişilere, hasta ya da hasta olan birine bakmak zorunda olan kişilere, çocuklarına bakmak zorunda oldukları için çalışamayanlara ve son olarak hamile olup işi olmayanlara olacak şekilde farklı dezavantajlı kesimlere sağlanmaktadır (Citizens Information Board, 2020). Hükümet 16 Mart 2020'de söz konusu COVID-19 pandemisi nedeniyle geçici olarak işten çıkarılanlara yardım etmek için sosyal yardım ödemelerini başlatmıştır. İrlanda İş ve Sosyal İşler Bakanlığı tarafından yaklaşık 500 bin kişiye haftalık 350 Euro kadar acil gelir desteği sağlamak amacıyla COVID-19 Pandemi İşsizlik Ödemesi sağlanmaktadır (Newstalk, 2020). Ayrıca, COVID-19 salgını nedeniyle kısa vadede çalışmayacak durumda olan ve hastalığa yakalanan işçiler ve serbest meslek sahipleri için haftada 203 euro ila 350 euro arasında Hastalık Yardımı veya birey işsizse ve iş arıyorsa, haftalık olacak şekilde İş Arayan Kişinin Ödemesi adı altında birtakım sosyal yardımlara başvuru yapılabilmektedir (Department of Employment Affairs and Social Protection, 2020).

Avustralya özelinde salgın süreci başladığı andan günümüze kadar doğrulanmış pozitif vaka ve gerçekleşen ölüm sayısı göz önüne alındığında, virüsün yayılım hızının daha düşük olduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün her gün düzenli olarak paylaştığı rakamlara göre Avustralya'da 06 Haziran 2020 itibariyle toplamda onaylanmış 7 bin 251 COVID-19 pozitif vaka ve bunların arasından da yalnızca 102'sinin ölümle sonuçlandığı bilgisi verilmiştir (WHO, 2020). Diğer ülkelere kıyasla ve belirtilen tarih itibariyle oldukça düşük düzeyde olan pozitif vaka ve can kaybı verilerine rağmen ülke genelinde yapılan araştırmalara göre, her üç Avustralyalı'dan birinin pandemi sebebiyle ekonomik açıdan daha kötü durumda olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Australian Bureau of Statistics, 2020). Bu noktadan hareketle işsizlik maaşı alanların sayısı 2019'un sonunda 800 bin kişiyle sınırlıyken 24 Nisan'a kadar bu sayı toplamda 1 milyon 300 bin kişiye yükselmiştir. Söz konusu artışların birçoğunun, salgına ilişkin önlemlerin sıkılaştırıldığı 2020 Mart ayının ikinci yarısından itibaren görüldüğü tespit edilmiştir. Tüm bunlar devam ederken Avustralya hükümeti, ülke genelinde işsizliği önlemek için işverenlere 130 milyar Avustralya doları (yaklaşık 83,94 milyar dolar) sübvansiyon dahil olmak üzere gayri safi yurt içi hasılabın da %10'undan fazlasını harcama sözü vermiştir (Reuters, 2020). Ayrıca ülke çapında COVID-19'dan etkilenen bireyleri ve aileleri kapsayan bir dizi sosyal yardım çalışmaları da bulunmaktadır. Öncelikli olarak bireylerin COVID-19 virüsü hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olabilmeleri için bir yardım hattı kurulmuştur. İlave olarak, engelli bireyler için COVID-19 Yönetim ve Operasyonel Planı yayınlanarak engelli kişilerin, ailelerinin ve bakıcılarının uygun tarama, önleme ve sağlık hizmetlerine erişim de dahil olmak üzere pandemi sırasında sağlık bakım ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak için ulusal bir yaklaşım ortaya konmuştur. 12 Mart 2020 tarihinde hükümet, yardım almaya uygun olarak belirlediği birtakım bireylerle 750 Avustralya doları değerinde Ekonomik Destek Ödemesi sağlayacağını duyurmuş ve ödemeler 31 Mart 2020'den itibaren

yapılmıştır. Hükümet, 22 Mart 2020 tarihinde, ilk Ekonomik Destek Ödemesi ile aynı uygunluk kriterleri kapsamında yaklaşık 5 milyon alıcıya 750 Avustralya doları değerinde ikinci bir Ekonomik Destek Ödemesi sağlayacağını duyurmuştur. Bunun yanı sıra geçici nitelikte olacak şekilde insanların istedikleri anda başvurabilecekleri ve iki haftada bir 550 Avustralya doları değerinde Coronavirus Takviyesi adı altında yardım paketi de oluşturulmuştur. Söz konusu bu paket hali hazırda dul ödeneği, gençlik ödeneği, ebeveynlik ödemesi ve hastalık ödeneği gibi daha birçok özel durum sebebiyle ödeme alan bireylere sağlanmaktadır (Department of Social Services, 2020).

Ülkemiz özelinde de COVID-19 salgını nedeniyle çeşitli yardımları içeren bir ekonomi paketi açıklanmıştır. Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak tarafından yapılan açıklamada bu paketin 200 milyar Türk lirası olduğu ifade edilmiştir. Söz konusu paket içerisinde vergi ötelemeleri, asgari ücret desteği, ticari hayatın aksamaması için devreye alınan tedbirler, bireysel ihtiyaç desteği, kısa çalışma ödeneği ve esnaf destek paketi bulunmaktadır (Sabah Gazetesi, 2020). Ayrıca Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi kapsamında düzenli yardım alan 2 milyon 111 bin haneye 1-5 Nisan tarihleri arasında birinci faz ödemesi gerçekleştirilmiştir. Bu desteğin bir devamı olarak ikinci faz kapsamında, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla sahada ihtiyaç sahibi olarak belirlenen 2 milyon 300 bin haneye bin Türk lirası ödeme yapılmıştır. (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020). Ek olarak üçüncü faz yardımlar kapsamında toplamda 1 milyon 13 bin haneye destek ödemeleri sağlanmıştır. Kısa çalışma ödeneğiyle 3 milyon 50 bin kişiye, nakdi ücret desteğiyle 878 bin 614 çalışana, işsizlik ödeneğiyle 591 bin 894 kişiye ödemeler yapılmıştır. Son noktada COVID-19 salgınıyla mücadele sürecinde dönemsel ihtiyaç sahiplerine toplamda 11 milyar 500 milyon Türk lirası destek sağlandığı bilgisine ulaşılmıştır (TRT Haber, 2020).

COVID-19 salgınına kontrol altına alabilmek için pek çok ülkede sosyal mesafe, izolasyon ve karantina uygulamaları başlatılmıştır. Ancak sosyal mesafe uygulamasının özellikle yaşlılar açısından "sosyal izolasyon" veya "yalnızlık salgınına" dönüşmesi gibi olumsuzlukları beraberinde getireceği tartışılmaktadır. Sosyal hizmet ve gerontoloji konusunda çalışmalar yürüten bilim insanları, yaşlı yetişkinler arasında yalnızlık ve sosyal izolasyon konusuna dikkat çekmektedir. Çünkü sosyal izolasyonun uzun vadede yaşlı erişkinler üzerinde fiziksel ve ruhsal birçok sağlık sorununa sebebiyet verdiği bilinmektedir. Yaşlı yetişkinlerle iletişim kurmada kullanılan geleneksel strateji ve yöntemlerin artık yeni normalde kullanılmayan fırsatlar olduğu söylenmektedir (Berg-Weger ve Morley, 2020). COVID-19 sorunuyla birlikte yaşlılara yönelik uygulamaların bu açıdan ele alınması ve göz ardı edilmemesi, sosyal izolasyonun yaşlılar için küresel bir izolasyona dönüşmemesine dikkat edilmelidir. Türkiye’de ise 65 yaş üstü ve yüksek risk grupları için karantina zorunlu iken sosyal mesafe ve izolasyon devletin toplumu teşvik etmesiyle gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte virüs salgını sürecinde gelir güvencesinin sağlanmasına yönelik birtakım adımlar atılmıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın bu bağlamdaki en önemli uygulamaları ise; yukarıda belirtilen nakit desteğinin yanında, emekli aylıklarının artırılması ve bayram ikramiyelerinin öne çekilmesi, kısa çalışma ödeneğinin kolaylaştırılması ve asgari ücret desteği şeklindedir. Ayrıca emekli maaşlarının en düşüğü bin 500 Türk lirasına yükseltilmiş ve 76 yaş üstü emeklilerin maaşlarının karantina ve izolasyon süreçlerine destek olmak amacıyla evlerine teslim edilmesi uygulaması başlatılmıştır. Bununla birlikte kısa çalışma ödeneğinin kolaylaştırılması, çalışanlara asgari ücret yardımı ise hem çalışanlara

hem işverenlere yönelik yapılan desteklerdir. Kısa çalışmanın başladığı günden itibaren 120 gün olan hizmet akdi 60 güne indirilmiştir. Ayrıca 600 gün şartı da 450 güne çekilmiştir. 7 milyar Türk lirası değerinde asgari ücret desteği ile çalışanların ve işverenlerin bu süreçte desteklenmesi amaçlanmaktadır. Buna ek olarak, 65 yaş üstü bireyler ve kronik hastalığa sahip olanlar COVID-19 salgınında yüksek risk grubudur. Dolayısıyla bu grubun yoğun olarak bulunduğu huzurevlerinin salgın sürecinde korunması ve denetlenmesi yüksek öneme sahiptir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından huzurevlerinde altı saatte bir tekrarlanan göz, kulak ve boğaz taramaları yapılmakta ve ateş ölçümleri takip edilmektedir (Toklucu ve Baygeldi, 2020).

Hemen hemen her ülke COVID-19 salgınına stratejik açıdan hazırlıksız yakalanmış olsa da sahip olduğu kaynaklarla salgın sürecini en uygun kaynaklarla en iyi olacak şekilde yönetmeye çalışmaktadır. Ancak bu şekilde küresel bir salgının öngörülmesinin oldukça zor olması ortaya çıkabilecek olumsuzlukların yönetilmesi açısından zorlukları da beraberinde getirmektedir.

Ülkemiz başta olmak üzere yukarıda sözü edilen Almanya, Avustralya ve İrlanda gibi ülkelerde salgın süreci hali hazırda devam ederken, ekonomik düzenin olağan işleyişine olumsuz yönde etki edebilecek unsurları giderebilmek amacıyla çok yönlü ekonomik destek paketleri uygulanmaktadır. Bunlara ilave olarak, uzun vadede ekonominin toplumsal yaşama getirebileceği olumsuzlukları öngörmeye çalışarak vatandaşlara yönelik birtakım sosyal yardım faaliyetleri de gerçekleştirilmektedir. Ancak söz konusu sosyal yardımların yakın bir süreçte temel ihtiyaçları karşılamada kısmen yeterli olabileceği düşünülse de, devletlerin gelir kaynaklarının daralması ve bu yardımların toplumun hemen hemen her kesimine sağlıklı bir biçimde ulaşmasının mümkün olmaması sebebiyle uzun vadede ortaya çıkabilecek sosyo-ekonomik sorunlara yanıt vermede yetersiz kalacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca iflas eden işletmeler nedeniyle birçok insan işini kaybetmiş, üretim ve tüketim mekanizmaları büyük zararlar görmüştür. Dolayısıyla ekonomik istikrarın uzun vadede sağlanmasının oldukça güç olacağı düşünülmektedir. Çünkü ekonomik düzenin işleyişinde üretim faaliyetlerinin varlığı kadar bireylerin tüketim alışkanlıkları da önemlidir. Örneğin, işsizlik sorunu sebebiyle konut kiralarnın ödenememesi, diğer yandan bireysel harcamaların minimuma inmesi, işverenlerin işyeri giderlerini karşılayamaması gibi olası sorunlara yönelik ivedi bir şekilde yeni çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve uygulanması şarttır. Bunun yanı sıra ülke ekonomilerinin temelini oluşturan tüm ticari faaliyetler ve özellikle bu ticari canlılığı sağlayan tedarik ve tüketim zincirinin çökmesi sonucu üretim ve tüketim dengesinin bozulabileceği düşünülmektedir. Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bireylerin suç teşkil edebilecek olumsuz davranışlar sergilemeleri, diğer yandan da bu sorunu yaşamayan bireylerin toplumdaki kendilerini soyutlayarak eve kapanma gibi birtakım davranışlar sebebiyle sosyal ortamlardan uzaklaşabilmeleri olumsuz ihtimaller arasındadır.

COVID-19’un yeni dezavantajlı gruplar oluşturma potansiyelinin oldukça yüksek olduğu açıktır. Çünkü yapılan bilimsel açıklamalar, bu durumun uzun bir süre daha devam edeceği yönündedir. Özellikle belirsiz süreli veya belirli dönemlerde mevsimlik olarak çalışma yoluyla geçimini sağlayan işçiler, bedensel güce dayalı nakliyat işlerinde çalışanlar, kağıt ve karton gibi geri dönüşümü mümkün olan malzeme toplayıcıları, gündelik ev temizliği işinde çalışanlar, yüzyüze olacak şekilde anketörlük yapan bireyler, belirli belirsiz lokasyonlu seyyar satıcılık yapanlar, fuar ve organizasyonlarda günlük rehberlik hizmeti sunanlar ve müzisyenlik yapanlar gibi daha birçok gündelik işte çalışarak geçimini sağlamaya çalışan bireylerin

bu süreci daha ağır geçirebileceği düşünülmektedir. Bu tarz gündelik işleri yaparak geçimini sağlayan bireyler sokağa çıkma yasakları ve sosyal mesafe kurallarının uygulanması gibi durumlardan en çok etkilenen kesimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemiz özelinde örneğin, söz konusu salgın sürecinde özellikle büyük şehirlere giriş ve çıkışların kapatılması ve şehirler arası otobüs seferlerinin zaman zaman durdurulması sebebiyle mevsimlik olarak çalışan işçilerin sosyo-ekonomik ölçekte sorunlar yaşama ihtimali bulunmaktadır. Kısacası yukarıda bahsi geçen söz konusu kesimlerin ekonomik ölçekte yetersiz kalmalarının salgın sürecinden çok daha kolay etkilenmelerine sebep olacağı düşünülmektedir.

5. Sonuç

COVID-19 salgınının beklenmedik bir şekilde ortaya çıkması birçok ülkenin salgın sürecine hazırlıksız yakalanmasına sebep olmuştur. Ekonomik tedbirler ve desteklerin varlığı kadar birçok ülkede özellikle sağlık sektörünün yetersiz kalması ve taleplere cevap vermede zorlanması, bu sürecin yaralarının sarılmasını daha güç hale getirmektedir. Ayrıca ekonomik ve sosyal ihtiyaçların sadece devlet eliyle karşılanmasının mümkün olamayacağı görülmektedir. Bu süreçte sosyal hizmet sunan örgütlerin (kamu, özel, yerel ve kâr amacı gütmeyen gönüllü kuruluşların) iş birliği içerisinde öne çıkması gerektiği ve toplumsal dayanışma ve örgütlü yapılara olan ihtiyacın ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılmıştır. Salgından en çok etkilenenlerin dezavantajlı kesimler olduğu bilinmekle birlikte, daha da önemlisi bu tür küresel ölçekteki bir salgının, milyonlarla ifade edilebilecek yeni dezavantajlı kesimler yaratma potansiyelinin oldukça yüksek olmasıdır.

Sosyal hizmet sunan örgütlerin salgın sürecindeki en temel fonksiyonları; dezavantajlı grupları herkesten daha kısa sürede tespit edip, ihtiyaçlarına yönelik olarak somut adımlar atmak olmalıdır. Bu yönüyle gerek salgın sürecinde ve gerekse salgın sonrasında hükümetler bu tür çalışmalarını yapan sivil inisiyatiflere dayalı oluşumlara karşı duyarlı olmalı ve çalışmalarını sürekli desteklemelidir.

Sonuç olarak; salgın sürecinde sosyal hizmet sunan örgütlü kuruluşların, gönüllülerin, kamu kurumlarının, yerel yönetimlerin veya sosyal dayanışma içeren çalışmaların, öncelikli olarak dezavantajlı kesimlerle birlikte salgından ötürü işini kaybeden, günübirlik çalışan, geliri ortadan kalkan veya geçinemeyecek kadar azalan, temel ihtiyaçlarını karşılama imkânı kalmayan kesimler üzerine yoğunlaşması gerektiğini söylemek çok yanlış olmayacaktır. Bir kez daha altını çizmek gerekirse, devletten sürekli olarak destek alan kesimlerin bu destekleri nasıl ne şekilde ve ne zaman aldıkları bellidir. Dolayısıyla bu kesimler desteklere rahatlıkla ulaşabilecek durumdadır. Ancak burada son derece önemli olan ve temel olarak dikkatle izlenmesi gereken konu, dezavantajlı kesimlere yenilerinin eklenmesini önleyecek tedbirlerin alınması ve hızlıca uygulanması olmalıdır.

Almanya, İrlanda ve Avustralya'nın salgınla ilgili ekonomik ve sosyal önlemlerine baktığımızda, özellikle Almanya'nın sosyal hizmet sağlayıcılarını mali açıdan desteklemesine yönelik çalışmalarının son derece önemli olduğu ve ülkemiz açısından bir model olabileceği düşünülmektedir. Çünkü yukarıda da söylendiği gibi devletlerin tüm bireylerin değişen ihtiyaçlarını kısa bir zaman içerisinde karşılaması mümkün görünmemektedir. Aynı zamanda işsizlik sorunuyla karşı karşıya olan bireylerin desteklenmesi konusunda mali açıdan İrlanda'nın yapmış olduğu destekleyici çalışmalarla beraber, Avustralya'nın işverenleri maddi olarak desteklemesi, işsizlik sorunu ve sonrasında ortaya çıkacak güçlükleri önleyici çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

COVID-19 salgınına hazırlıksız yakalanan bizlerin bu salgından ders çıkarılması gerektiği açıktır. Ancak, sosyal hizmet penceresinden bakıldığında COVID-19 fırsata dönüştürülebilir. Bu fırsat, sosyal hizmet mesleğinin bu tür krizlere zamanında ve doğru cevap verebilmesi için başta kendini yenilemesi yani; yeni bilgi, yaklaşım, strateji, yöntem ve becerilerini geliştirmesi anlamında son derece olumlu sonuçlar doğurabileceği şeklinde değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Australian Bureau of Statistics. (2020, 05 01). *Household Impacts of COVID-19 Survey*. Australian Bureau of Statistics: <https://www.abs.gov.au/ausstats/abs%40.nsf/mediareleasesbyCatalogue/DB259787916733E4CA25855B0003B21C?OpenDocument> adresinden alındı.
- Berg-Weger, M., ve Morley, J. E. (2020). Loneliness and Social Isolation in Older Adults During the Covid-19 Pandemic: Implications for Gerontological Social Work. *The Journal of Nutrition Health and Aging*, 24(3). doi:10.1007/s12603-020-1366-8
- Birinci, M. (2018). Sosyal Hizmet Örgütleri ve Yenilikçi Yaklaşımların Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(2), 43-62. <https://dergipark.org.tr/pub/scd/issue/40790/484845> adresinden alındı.
- Bundesministerium für Arbeit und Soziales. (2020, 05 07). *Informationen des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales*. BMAS: <https://www.bmas.de/DE/Schwerpunkte/Informationen-Corona/informationen-corona.html> adresinden alındı.
- Citizens Information Board. (2020, 05 07). *Social welfare payments and COVID-19 (coronavirus)*. Citizens Information: https://www.citizensinformation.ie/en/social_welfare/covid_19_and_social_welfare.html#101d72 adresinden alındı.
- Department of Employment Affairs and Social Protection. (2020, 05 07). *MyWelfare*. COVID-19 Services: <https://services.mywelfare.ie/en/topics/covid-19-payments/> adresinden alındı.
- Department of Social Services. (2020, 05 07). *Coronavirus (COVID-19) information and support*. Department of Social Services, Australian Government: <https://www.dss.gov.au/about-the-department/coronavirus-covid-19-information-and-support#eme> adresinden alındı.
- Duyan, V. (2003). Sosyal Hizmetin İşlev ve Roller. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(2), 1-22. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsh/issue/48438/613598> adresinden alındı.
- Es, M., ve Menteşe, B. (2018). Yerel Yönetimlerde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(19), 525 - 551. doi:10.31199/hakisderg.403146
- Euler Hermes. (2020, 05 07). *COVID-19: Quarantined economics*. Economic Research. France: Euler Hermes. 04 26, 2020 tarihinde https://www.eulerhermes.com/en_global/economic-research/insights/covid-19-quarantined-economics.html adresinden alındı.
- Hürriyet Gazetesi. (2020, 05 07). *Dünya genelinde koronavirüs aile içi şiddeti artırdı*. <https://www.hurriyet.com.tr/aile/ebeveyn/saglik/dunya-genelinde-koronavirus-aile-ici-siddeti-artirdi-41493141> adresinden alındı.

- IFSW. (2020, 04 26). *Updated Information On IFSW and COVID-19*. International Federation of Social Workers: <https://www.ifsw.org/updated-information-on-ifsw-and-the-covid-19-virus/> adresinden alındı.
- Mayer, S. E. (2003). What is a "Disadvantaged Group?". Effective Communities Project.
- Newstalk. (2020, 04 29). *Over 700,000 people now depending on social welfare payments*. Newstalk: <https://www.newstalk.com/news/700000-people-now-depending-social-welfare-payments-995783> adresinden alındı.
- NTV. (2020, 05 07). *"Corona virüs" günlerinde asayiş suçları azaldı aile içi şiddet arttı*. NTV: https://www.ntv.com.tr/turkiye/corona-virus-gunlerinde-asayis-suclari-azaldi-aile-ici-siddet-artti,MuEzw1Bc_Euewp4cGr6rhQ adresinden alındı.
- Reuters. (2020, 05 01). *One in three Australians financially worse off due to pandemic: ABS survey*. Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-australia-economy/one-in-three-australians-financially-worse-off-due-to-pandemic-abs-survey-idUSKBN22D4G3> adresinden alındı.
- Sabah Gazetesi. (2020, 05 07). *Bakan Albayrak açıkladı: Destek tutarı 200 milyar liraya ulaştı*. Sabah Gazetesi: <https://www.sabah.com.tr/apara/haberler/2020/04/25/bakan-albayrak-video-ile-duyurdu> adresinden alındı.
- Sözcü Gazetesi. (2020, 05 07). *Covid-19 İstanbul Sözleşmesi'ne aykırı hareketleri artırdı!* Sözcü Gazetesi: <https://www.sozcu.com.tr/2020/dunya/covid-19-istanbul-sozlesmesine-aykiri-hareketleri-artirdi-5795747/> adresinden alındı.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020, 05 01). *2 Milyon 300 Bin Haneye 1.000'er TL Nakdi Destek Ödemeleri Başladı*. T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/2-milyon-300-bin-haneye-1-000-er-tl-nakdi-destek-odemeleri-basladi-1/> adresinden alındı.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020, 06 07). *T.C. Sağlık Bakanlığı Korona Tablosu*. <https://covid19.saglik.gov.tr/> adresinden alındı.
- Toklucu, D., ve Baygeldi, M. (2020, 03 29). *5 Soru: Koronavirüs Salgınının Ardından Sosyal Politikalar Alanında Neler Yapıldı?* SETA, Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı: <https://www.setav.org/5-soru-koronavirus-salgininin-ardindan-sosyal-politikalar-alaninda-neler-yapildi/> adresinden alındı.
- TRT Haber. (2020, 06 07). *Sosyal Koruma Kalkanı ile vatandaşlara 11,5 milyar lira destek sağlandı*. TRT Haber: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/sosyal-koruma-kalkani-ile-vatandaslara-115-milyar-lira-destek-saglandi-485729.html> adresinden alındı.
- Uğraş Dikmen, A., Kına, H. M., Özkan, S., ve İlhan, M. N. (2020). COVID-19 Epidemiyolojisi: Pandemiden Ne Öğrendik. *Biyoteknolojik ve Stratejik Sağlık Araştırmaları Dergisi*, 30. doi:10.34084/bshr.715153
- Walter-McCabe, H. A. (2020). Coronavirus Pandemic Calls for an Immediate Social Work Response. *Social Work in Public Health*, 69-72. doi:10.1080/19371918.2020.1751533
- WHO. (2020). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19)*. Switzerland: World Health Organization. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports/> adresinden alındı.